

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**S. Augustinus, Episcopus in Africa Hipponensis, Veritatis
Evangelico-Catholicæ In Potioribus Fidei Controversiis
Testis Et Confessor, Contra Bellarminum Et Alios
Scriptores Papæos, antiquos pariter & ...**

Reiser, Anton

Francofvrti, 1678

Lib. I. cap. 20. de Verbo Sacramenti

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72506](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72506)

lib. 19.
contra
Fauft.
cap. 11.
de catech.
rudib.
cap. 26.

signacula vocant Sacramenta, quia obsignant fideles, & tanquam Notæ quadam eos separant ab iis, qui non sunt de grege vel exercitu Domini. Ita accipit hanc vocem post Basilium & Hieronymum Augustinus. Secundò, quia claudunt intra se Rem Sacram, id est, invisibilem Gratiam. Atque hæc significatione Augustinus alibi Sacramenta vocat signacula. Tertio, Baptismum in specie vocant Sigillum vel Ob signationem Fidei, quia Baptismus est publica adprobatio & testificatio fidei ejus, qui baptizatur. sic voce hæc utitur Tertullianus & Basilus. Subjungit porro Bellarminus, Denique potest etiam Baptismus vocari Sigillum Fidei, quia perficit & absolvit quodammodo hominem fidelem, quomodo Veteres mortem seu occisionem pro Christo vocabant Signaculum Martyrii, teste Eusebio. At meminisse debet Bellarminus, unius positionem non esse statim alterius remotionem, nisi contraria sint sibi invicem opposita. Hinc cometi pro, quo tribus modis Patres, & inter eos Augustinum, Sacramenta dicere Sigilla vel Signacula largitur Bellarminus, hunc etiam concedit modum, quem ponit intermedium, quo Sacramenta vocantur Augustino visibilia Rerum Divinarum signacula; quæ eadem mens & Sententia est Evangelicorum, cum Sacramenta dicunt promissionum & simul Beneficiorum DEI sigilla, qui modus cæteros non tollit aut excludit, sed potius includit, ut cuius rem hanc accurate ponderanti manifestum est.

CAPVT VIGESIMVM,

DE

Verbo Sacramenti.

in Anti-
Hag.
Disp. IV.
Quæst.
6.

Tract. 80.
in Joh.

AGit quidem in hoc capite Bellarminus expressè contra Calvinum, in capite etiam antecedente monens, valde probabile esse, Lutheranos, qui præter Concionem adhibent verba Consecrationis in omnibus Sacramentis, non requirere Concionem ad essentiam, sed tantum ad fructum Sacramenti adsequendum, ac proinde cum eis nullam fore hinc loci alterationem; in proximè tamen sequentibus eos excipit, qui verba ipsa Sacramentalia non proferunt ad consecrandum, sed ad instruendum, & aperte Evangelii prædicationem vocant, Brentium ex Confessione VVurtembergensi nominetenus perstringens. Ut quæ Evangelicorum hæc de re sit Sententia, placeat exponere Lectori ante, quam Augustini de eâ testimonium ab adversariæ partis glosâ vindicare. Exhibet eam Hülsemannus noster verbis sequentibus: Verbum concionatorium non est id tantum, quod solum ad exhortandum aut increpandum de pulpito aut ambone declamatur, sed est unumquodque Verbum DEI ἡγοφορικόν, aptum natum, ut in Concionibus & Officiis quibuscunque sacris adhibeatur, adeoque & verbum consecratorium suo ambitu comprehendit, quod est Verbum, habens annexam actionem quandam, institutione Christi mandatam, quæ tamen sive actio, seu actionis intentio non facit, ut hoc Verbum formaliter differat à verbo concionali; nec enim efficiente differt, nec materiâ, quæ est res ad salutem & informationem scibilis; nec formis, nec fine, nec objecto integro. Quamvis enim Consecrationis sit finis, rem ad peculiarem usum peculiari mandato DEI destinatam à vulgari usu segregare; simul tamen & hominis instructionem pro fine habet, ut doceat, hoc ita se habere, hanc rem huic usui destinatam esse. Præmissâ hunc in modum Sententiæ Evangelicorum explicatione, quæ præcipua est de verbis quibusdam Augustini hanc in rem laudari solitis, necessum est, ut ea hic legantur, ut nimirum eò felicius & facilius à Glosâ partis adversariæ possint vindicari. Ita autem Sanctus Pater: Vnde ista tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluat, nisi faciente Verbo; non quia dicitur, sed quia creditur? Nam & in ipso Verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est Verbum Fidei, quod prædicamus, ait Apostolus; quia si confessus fueris in ore tuo, quia DOMINVS est IESVS, & credideris in corde tuo, quia DEVS illum suscitavit à mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad Iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Vnde in actibus Apostolorum legitur, Fide mundans corda eorum. Et in Epistolâ suâ B. Petrus sic & vos Baptisma salvos facit, non sordium carnis depositio, sed Conscientiæ bona interrogatio. Ne hoc Augustini testimonium Sententiæ Evangelicorum videatur quidquam conferre, multa Bellarminus prolixissimè conquirat, & eo quidem cum successu, ut pleraque cæteri Scriptores Papæi, hanc tractantes Controversiam, tantum non planè ad literam exscriperint. Juvat exemplum rei & fidelissimæ descriptio-

nis

nis documentum in Vasquezio videre, qui pari prolixitate cum Bellarmino & ex Bellarmino de his Augustini verbis agit, cujus responsum, etsi ferè ad nauseam usque prolixum, nequid ad rem pertinens detrahi videatur, huc ponere placet, brevi cum
 „ subnexâ ad rei veritatem animadversione: *Hunc locum Augustini intelligit Calvinus in III,
 „ (Brentium cum quibusdam aliis Evangelicorum addit Bellarminus:) de verbis Concionis, Part.
 „ quæ hæretici adhibent Sacramento. Attamen ex suâ ipsius doctrinâ facile potest Tom. II,
 „ revinci; nam Ipse ait, detracto illo verbo Concionis manere adhuc Baptismi Sa- Disp. 129.
 „ cramentum, siquidem Ipse non putat verbum tale esse de essentiâ Sacramenti. cap. 4.
 „ Et
 „ ideò Calvinistæ non rebaptizant eos, qui apud Catholicos sine Verbo Concionis
 „ baptizati sunt; & tamen de eodem verbo, de quo in prædicto locutus fuerat te-
 „ stimonio, ante dixerat idem Augustinus: *Detrahe verbum, quid est aqua, nisi aqua?
 „ Accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum.* Præterea convinci potest Cal-
 „ vinus ex verbis ipsius Augustini. Nam paulò post de eodem verbo Fidei, de quo
 „ fuerat locutus & dixerat, *Hoc est verbum Fidei, quod prædicamus,* subjungit, *Quo
 „ sine dubio, ut mundare possit, consecratur & Baptismus.* Atqui Baptismus non con-
 „ secratur, etiam ex Sententiâ Calvinii, verbis Concionis, sed verbis illis, *Ego te
 „ baptizo in nomine Patris &c.* id quod alibi expressè docuit Augustinus his verbis: lib. III, de
 „ *Quamobrem si Evangelicis verbis, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti, Marcion Bapt. c.
 „ Baptismum conferebat, integrum erat sacramentum.* Denique de eodem verbo, de Donat.
 „ quo loquitur Augustinus in illo testimonio, statim inquit: *Hoc verbum Fidei tan- cap. 15.
 „ tum valet in Ecclesiâ, ut per ipsam (alii legunt, per ipsum, scilicet verbum) credentem,
 „ offerentem, benedicentem, tingentem etiam tantillum mundet infantem, quamvis non-
 „ dum valentem corde credere ad iustitiam.* Atqui verbum Concionis eatenus solum
 „ mundare potest ex Sententiâ Calvinii, quatenus creditur; credi autem non pot-
 „ est ab Infante. Ergò Augustinus non loquitur de verbo Concionis, quod hære-
 „ tici contendunt adhibendum esse Sacramento. Ex Catholicis verò nonnulli hu-
 „ jus ætatis Theologi existimant, Augustinum non de verbo Concionis, nec de
 „ verbo Consecrationis, hoc est, de illâ Baptismi formâ, sed de verbo Institutionis
 „ ipsius Sacramenti esse locutum, de quo, inquit, rectè dicitur tribuisse vim aquæ,
 „ & ipsam consecrasset, ut etiam mundaret infantem. Hæc tamen Expositio ex ver-
 „ bis ipsius Augustini manifestè potest refelli. Nam de verbo, de quo Ipse in præ-
 „ dicto loquitur testimonio, & de quo dixit, dedisse virtutem aquæ, *ut corpus tan-
 „ gat, & cor abluat,* subjungit, *Non quia dicitur, sed quia creditur.* Verba autem In-
 „ stitutionis non ideò vim habent consecrandi Sacramentum, quia creduntur, sed
 „ quia à Christo dicta fuerunt; Institutio enim ipsa & consecratio Sacramenti non
 „ pendet ex nostrâ fide, *licet fructus Sacramenti pendeat,* sed ex verbo ipsius CHRI- NB.
 „ STI instituentis. Præterea Augustinus loquitur de verbo, quod cum accedit
 „ ad elementum, efficit Sacramentum; & tamen verbum Institutionis non est,
 „ quod dicitur accedere ad elementum & efficere Sacramentum, sed verbum, quod
 „ ponitur pro formâ ipsius Sacramenti, ut constat. Alii etiam recentiores Theo-
 „ logi censent, Augustinum loqui nunc de Verbo concionis, nunc autem de verbo
 „ Sacramentali, quod verbum Consecrationis adpellamus. Primò quidem, I-
 „ psium loqui de verbo Sacramentali & consecratorio, colligunt ex eo, quod loqui-
 „ tur de verbo, quod accedens ad elementum facit Sacramentum. Loqui au-
 „ tem de verbo Concionis colligunt ex eo, quod citat illud Pauli, *Hoc est Verbum Fi- Rom. 10.
 „ dei, quod prædicamus vobis,* & hujusmodi alia, quæ quidem de verbo Concionis
 „ sunt intelligenda, quale etiam est illud, quod paulò ante adlegaverat, *jam vos Joh. 15.
 „ mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.* Constat autem, tunc A-
 „ postolos non fuisse mandatos propter Verbum Sacramentale & Consecrationis,
 „ sed propter verbum Concionis & exhortationis, quod à CHRISTO audive-
 „ rant. Sententia hæc vera quidem est, si intelligatur non de verbo Concionis,
 „ quod adhibetur in Baptismo & aliis Sacramentis, sed de verbo Concionis in uni-
 „ versum. Neque enim ibi Augustinus ex instituto agit de Verbo Sacramentali,
 „ sed de verbo Concionis in universum, & de virtute illius per Fidem ad animam e-
 „ mundandam. Cœpit verò occasionem ex illâ Domini Sententiâ, *jam vos mun-
 „ di estis &c.* ubi ostendit CHRISTUS discipulis, ipsos fuisse emundatos à peccatis,
 „ non lotionem pedum, sed sermone ipsius per Fidem. Ut autem ostendat effica-
 „ ciam*

„ciam Verbi exhortationis & prædicationis per Fidem, adfert statim Exemplum ver-
 „bi Consecrationis, quod adhibetur elemento & efficit Sacramentum, ut osten-
 „dat, omnem emundationem à Verbo per Fidem proficisci, & ita adfert illud Pau-
 „li, *Hoc est Verbum Fidei, quod prædicamus* &c. Ipsam igitur efficaciam Verbi Con-
 „secrationis refert ad Fidem, quæ ex illo gignitur. Similiter de Verbo Consecratio-
 „nis, quod adfert in exemplum suæ Doctrinæ, inquit, *Vade est ista tanta virtus* &c.
 „quasi eandem vim tribuens verbo Sacramentali, ut per Fidem dicatur efficacitatem
 „tribuere elemento ad emundandum; & ita exemplo verbi Sacramentalis & Con-
 „secrationis confirmet id, quod dixerat de Verbo Concionis & prædicationis, de
 „quo ex instituto disputabat. Quod verò adferit de verbo Sacramentali, *Non quia*
 „*dicitur, sed quia creditur*, difficile videtur ad intelligendum. Nam efficacitas
 „verbi Consecrationis non provenit à fide ministrantis aut accipientis, licet ex parte
 „recipientis adulti requiratur, ut dispositio, non ad ipsam Sacramenti virtutem, hanc e-
 „nim ex solâ Institutione habet, sed ut habeat effectum. Quocirca in parvulis, qui
 „credere non possunt, Baptismus effectum habet & sine Fide ministrantis, & sine
 „Fide Recipientis; eâ certè de causâ, quia efficacitas illius est à DEO instituentis,
 „non autem à Fide. Quare eorum Sententiâ non placet, qui adserunt, idè di-
 „xiisse Augustinum de verbo Sacramentali, *Non quia dicitur, sed quia creditur*, quia
 „ad ejus efficacitatem Fides sit necessaria; & ex dictis confutatur. Dicendum
 „igitur est, cum Augustinus ait, *Non quia dicitur, sed quia creditur*, verbum cre-
 „ditur non denotare actum credendi id, quod verbo significatur, sed Mysterium
 „ipsum, quod est Fidei objectum, ut credatur, ut sensus sit, *Verbum, quod acci-
 „dit ad elementum, ut fiat Sacramentum*, non tribuit elemento eam efficacitatem &
 „virtutem emundandi, quatenus dicitur, hoc est, quatenus est sonus quidam ma-
 „terialis & transiens, sed quatenus in se continet mysterium Fidei nostræ ad creden-
 „dum. Hic autem sensus patet ex eo, quod in eodem Tractatu de verbo Con-
 „secrationis, quod additur elemento, inquit idem Augustinus: *Hoc verbum Fi-
 „dei tantum valet in Ecclesiâ* &c. ubi concedit Augustinus, verbum Fidei tantum
 „valere in Ecclesiâ, ut mundet infantem ante, quam credat. Id autem verum
 „est, etiam si Baptismus ei adhibeatur ab infideli. Tunc autem verbum Fidei non
 „potest mundare per actum Fidei, sed ratione Mysterii, quod significat. Hoc
 „autem vocat Augustinus fidem, eò, quod sit objectum Fidei, quod proponitur ad
 „credendum, & in Baptismo profitemur. Verbum igitur Sacramentale ex Au-
 „gustini Sententiâ idè emundat, quia est Verbum fidei, sicut etiam verbum Con-
 „secrationis, hoc est, quia continet & denotat Mysterium Fidei ad credendum, non
 „quia est vox quædam & sonus materialis; ut ita probet, omnem emundationem
 „fieri per Verbum Fidei, sive extra Sacramentum, sive in Sacramento, quamvis non
 „eodem modo. Nam extra Sacramentum emundat verbum Fidei gignendo in
 „aliis fidem, quâ voluntas ad DEUM convertitur; sive in Baptismo, in nobis
 „efficiendo Sanctitatem, non ratione soni, sed ratione Mysterii Fidei, quod sonus
 „significat, & ita sive hoc Idiomate, sive illo proferatur, eodem modo sanctificat.
 „Quocirca non mirum, si Augustinus in tractatu illo citet quædam testimonia Scri-
 „pturæ pro verbo Fidei, quod est verbum Concionis, quale est illud Pauli, *Hoc est*
 „*verbum Fidei, quod prædicamus* &c. quædam verò alia pro verbo Consecrationis Sa-
 „cramentalis, quale est illud Petri, *Quod & vos nunc salvos facit* &c. Hæc omnia
 „post Bellarminum prolixissimè Vasquez, suum Antecessorem in plerisque sequens,
 „in aliquibus explicans, & paucis hypotheseibus exceptis, quas omninò occultare non
 „potuit, ita Augustinum illustrans, ut Evangelici Doctores non adeò multum possint
 „desiderare, quidquid sit de Sententiâ Calvinii, cujus partes hic non aguntur. Pau-
 „cis, cum Augustinus accedere dicit Verbum ad elementum, ut fiat Sacramen-
 „tum, ex Evangelicorum, imò Augustini ipsius Sententiâ intelligitur Verbum In-
 „stitutionis sive mandati, non generalis, sed specialis, ad certam ac Sacramenta-
 „lem solennitatem restricti, quod in se continet Verbum *promissionis* Evangelicæ
 „de Gratiâ DEI & remissione peccatorum, ritui Sacramentali annexæ; simul
 „verò etiam complectitur Verbum *invocationis & gratiarum actionis*, quo & Di-
 „vina antecedenter Gratiâ rogatur, & consequenter pro acceptâ gratiâ habentur
 „actus, cum sicut præcatione omnes aliæ actiones, ita vel maxime hic etiam
 „actus

vid. D.
 Dannh.
 Mysterior.
 p. 138.

actus sanctificetur. Accedit quoque Verbum *adplicationis & determinationis* ad hunc vel illum, qui hujus vel illius Sacramenti particeps fieri desiderat. Omnia autem hæc Verba, in se unius tantum Verbi rationem habentia, dum non sine Sensu fideque in silentio demurmuranda, sed publicè recitanda & spectatoribus, præsertim ipsis communicantibus explicanda sunt, *Concionatoria* dici possunt, non in oppositione Verbi consecratorii, quasi hoc ab illis specificè sit divertum, cum consecratio verbalis sit pars quadam Concionis, nullo causarum genere distincta, nec majorem illud verbum consecrationis, quasi practicum, præ verbo Concionis quasi speculativo, juxta Philosophiam Bellarmini habeat efficaciam; sed in oppositione taciti murmuris, quod in Sacramentali actu nullum habere locum aliàs docetur. Et horum respicere Augustum Doctorem, dum non semel ad Apostoli Oraculum provocat scribentis: *Hoc est Verbum Fidei, quod PRÆDICAMUS &c.* debet esse indubium. Inde Bellarminus ipse suum inter eos Doctores professus est nomen, quos recentiores Theologos dixit *Vasquezius*, quorum Sententia fuit, Sanctum Patrem *nunc de Sacramentali, nunc de Concionalis verbo* loqui; qui si illud tantum observassent, non diversa hæc Verba esse, sed unum idemque Verbum, diverso tantum respectu consideratum, facile mentem Augustini percepissent. *Vasquezius* etiam qui omnibus aliis perspicacior & subtilior videri voluit, hanc Bellarmini & recentiorum, quos laudavit, Theologorum Sententiam dixit quidem esse veram, sed eâ solum ratione, *si intelligatur de verbo Concionis in unum, non de illo verbo Concionis in specie, quod in Baptismo & aliis adhibetur Sacramentis.* Sed non adeò subtilis est hæc distinctio, ut, quæ in modo saltem proponendi aliquatenus differunt, pro diversis rebus in se habeantur. Sive enim Verbum in Concione & pro suggestu, sive in administratione hujus vel illius Sacramenti adhibeatur, idem est & manet Verbum DEI, suam habens ab Authore efficaciam. Quamvis etiam Augustinus eo in loco, unde testimonium, de quo hætenus, desumptum est, ex instituto & professo non agat *de Verbo Sacramentali in specie*, id est, de Verbo DEI, quatenus suam in administratione Sacramentorum exerit efficaciam, sed *de Verbo Concionis*, in unum, & de virtute illius per Fidem suscepti ad animam emundandam; egregiè tamen Augustinus per adductionem Exempli de Verbo in Sacramento Baptismi ostendit identitatem utriusque Verbi, & simul etiam Virtutis ab utroque, quod in se, ut dixi, unum est idemque, provenientis; de eodem Verbo, quod Concionis in specie dicitur, monens, *quod si accedat ad elementum, fieri Sacramentum*, Apostolo duce & præunte, notanter ad præsentis Instituti rationem, contra quævis inaniter distinguentium subterfugia testatur, *Hoc ipsum esse Verbum Fidei, quod PRÆDICAMUS &c.* & quod subintellectum voluit, quo interveniente & regeneramur & in Sacramento Eucharistiæ Christo hospite spiritualiter reficimur, Verbo hoc ad cæteras etiam actiones sacras ex Instituto Authonis efficaciter concurrente. Et hætenus de celebri Illo interque partes vexatissimo Augustini loco, breviter studio aliis prætermittis, quæ circa divertum ejus Sentum porro solent urgeri; extra dubitationis aleam posito, quod contra Bellarminum, & Vasquezium ad verum ejus intellectum ex ipso verborum contextu fuit observatum, unde Evangelicorum Sententia sine ullâ hæsitacione potest sufficienter percipi & percipi.

NB.

vid. D. Walth. Misc. Theol. num. 5. p. 96. seq.

CAPVT VIGESIMVM & PRIMVM,

DE

Rerum & Verborum Sacramentalium immutabilitate.

SI in hoc capite Bellarminus & suam candidè exhiberet Sententiam, & de Evangelicorum mente non iniquius statueret, nihil haberemus, quod circa præscriptum Lemma jure posset desiderari, nobis in eo omnimodè contententibus. At quia non solum quoad propriam, quam exhibet sententiam, rubrum cum nigro non convenit, sed & in super Evangelicis Doctoribus, *Luthero* nominatim, & *Brentio*, peregrinam & omnino alienam adtingit mentem, quin illud Lectori ostendatur, prætermitti neque potest, neque debet, præsertim, quia & hic autoritas Augustini intercedit, quam Bellarminus Evangelicis opposuit, scribentis: *Certa sunt verba Evangelica, sine quibus non*

lib. 6. contra Donat. cap. 25.

M m 4

potest